

גירות יתרו וצפורה ומעמדו של פנחס

יתרו תשפ"ד שלום רב

בשיעור שלום רב שמות תשפ"ד הארכנו הרבה אודות מעמדה של צפורה אשת משה, ואיך שנתגלגל שבדוקא היא הצילה את חיי משה ע"י הברית משום שהיא זה שגרמה שגרשום לא ימול לפי התנאי שעשה יתרו, וקישורנו את זה עם השקפת חז"ל שהשידוך של משה וצפורה גרם לו שבניו לא המשיכו את דרכו בניגוד לשידוך של אהרן שנשא את אלישבע וזכה עי"ז להקים את שבט הכהונה, וביארנו בזה מש"כ הראב"ע שלכן הפסיד משה את הכהונה, משום שהכהונה ניתנה בדוקא לאהרן ולזרעו וזה לא היה אפשרי אצל משה משום שנשא את צפורה, והיינו משום שעכ"פ בתחלה היה חסר משהו בכניסתה של צפורה לדת ישראל, ואפילו בשעת נישואיה למשה עדיין היתה קשורה באיזה אופן לרעיון הע"ז עד שהיא זו שרצתה את התנאי, וגם הסברנו בזה את טענת זמרי בת יתרו מי התיר לך שפירש"י שם שהיא נתגיירה במתן תורה עם הערב רב, שטען זמרי שאין חילוק במה שהוא מזנה עם כזבי ובין מה שנשא משה את צפורה. והנה שמעתי מהרבה שהדברים נראים כמחודשים אצלם, והרבה הקשו ושאלו ע"ז, ולכן ברצוני לכאר בזה עוד כמה ענינים ולהראות עד היכן הדברים מגיעים, וגם זכינו שבעיקר היסוד כיוונו בזה למש"כ מרן הנציב בהעמק דבר, וכדלהלן.

והנה באמת לפני שנתיים [שלום רב יתרו תשפ"ב] ייסדנו שבאמת גם גירותו של יתרו לא היה שלמה לגמרי, שאף שכנראה היה גר צדק והכריז כלפי כל 'כי עתה ידעתי כי גדול ד' מכל האלהים', אבל עכ"פ עדיין ישנם שאר האלהים אלא שד' גדול מהם, אבל לא כפר לגמרי בשארי הע"ז, ולכן באמת יש מ"ד במדרש בפרשת בהעלותך שאמר יתרו כי אם לא ארצי ואל מולדתי אלך שלפ"ז שינה יתרו את דעתו ובכלל לא התגייר [כן ביאר באוה"ח שם בשיטת רבי יהושע במכילתא], ואפילו אי נימא שהוא אכן התגייר [כשיטת רבי אליעזר] והלך לגייר את בני משפחתו כמו שאומר רש"י, אבל כלל לא ברור מה היה בסופו של זרעו אחריו, שהרי אנו רואים שלא נשאר כלום מזרעו של יתרו כחלק מכלל ישראל, וביארנו שם שנמצא בדברי הנביאים הרבה פעמים על אודות בני קיני, שהם לא היו חלק מישראל ממש, וכמו בהפטרות בשלח שמסופר על יעל אשת חבר הקיני שהיה שלום בינה ובין סיסרא עד שהזמינה אותו לאהלה והוא הרגיש שהיא תגן עליו משום שחשב שהיא מהקיני ולא חלק מישראל, וזה משום שהם לא גרו ביחד עם ישראל אלא דרו בפני עצמם ועתניאל בן קנז הרביץ להם תורה כדאיתא בתמורה דף ט"ז ע"א, וכן שאול המלך קודם שהחרים את עמלק קרא לבני יתרו סרו ודרו מתוך העמלקי כי אתה עשית חסד עם בני ישראל בעלותם ממצרים, ומשמע שלולא כן היה הורגם משום שהם לא נחשבים כחלק מבני ישראל, והיינו שבאמת יראו את ה' אבל התגוררו בנפרד מכלל ישראל, ובסופו של דבר היו איזה מהם שהצטרפו לכלל ישראל ואלה מהם שנאבדו, וכל זה הוא משום שבעצם הגיור של יתרו וצפורה לא היה גירות בלב שלם עד שהשפיע על זרעם אחריהם, אלא נשאר איזה שמץ של ע"ז בקרבם. ולכן אף שהם עצמם היו נקיים ואין לפקפק עליהם, אבל התוצאות יצאו בצאצאם.

ולפי הבנה זו בודאי י"ל שבתקופה ההיא צפורה היתה עוד יותר מרוחקת מהכרה האמיתית בהשי"ת מיתרו, ומכיון שכן התנה יתרו שהבן הראשון יוקדש לע"ז משום שהוא הבין היטב את נפשה של צפורה שלא היתה חדורה באמונה בה', וא"כ אמנם יתרו התנה את התנאי הזה, אבל לא דוקא שעשה כן בשביל עצמו אלא עשה כן בעבור צפורה, וממילא לכן הוצרכה צפורה לתקן את הפגם הזה שבא בגינה. ולפי מה שביארנו [בשיעור הנ"ל על פרשת שמות] שזה מה שטען זמרי נגד משה, ידוקדק לשונו שאמר 'בת יתרו מי התיר לך', ולא אמר צפורה מי התיר לך, והיינו שכוונתו היתה להדגיש שיתרו עצמו לא התגייר לגמרי, והוא הוא שורש הבעיה, וממילא כזבי לא גרועה ממנה.

ואולי זה הפשט במה שלגלגו השבטים על פנחס לאחר מעשה זמרי, שאלעזר בן אהרן נשא את בת פוטיאל לאשה – שלדעת חז"ל שהביא רש"י בפרשת וארא זה יתרו שפיטם עגלים לע"ז, והיינו שהשבטים לגלגו עליו שהרי סבו היה עובד ע"ז, ובא זה והרג נשיא שבט מישראל, ואף שבודאי לא היו מלגלגים על גרי צדק שזה איסור מפורש וחמור בתורה, וגם הרי באמת כולם גרים היו, וגם באמת פלא גדול שיזלזלו בפנחס שהוא היה גבור השעה והציל את כלל ישראל מהמגפה הנוראה, אבל הביאור הוא כנ"ל שהיה ידוע אצל בני"י שיתרו לא התגייר בלב שלם ולגמרי, וכנראה גם בנותיו היו כמותו וכמו שביארנו אצל צפורה, ולכן אמרו שפיטם עגלים לע"ז, והיינו אפילו לאחר גירותו למראית עין היה עדיין קשור עם ע"ז, לא שעבד ע"ז אלא שפיטם עגלים לע"ז, היה עדיין קשור באיזה מדה עם הרעיון, ולכן לגלגלו על פנחס שאין כוונתו שלמה, כלומר שלפי דעתם פנחס הוא כמו זרע משה ולא כמו זרע אהרן, כלומר שאף שהוא נכד של אלישבע אבל מכיון שאביו אלעזר נשא את בת יתרו ממילא כאילו חילל את כהונתו, וכמו שזרע משה אין לו כהונה משום שנשא את צפורה, כמו כן לא מגיעה הכהונה לפנחס ולזרעו, ובפרט שכאשר זמרי גופא מפקפק בנישואי צפורה א"כ איך יבוא פנחס ויהרוג אותו ונמצא שהכל הוא על רקע אישי ואפשר שאינו לש"ש, וא"כ אף שבודאי הכירו טובה לפנחס על שעצר את המגפה אבל לפי דעתם א"א ליתן לו שכר של ברית כהונת עולם, דלא גרע הוא ממה שג"כ הכירו לו טובה אבל עכ"פ לא קיבל את הכהונה משום פסול משפחה, זה השקפת השבטים, אבל האמת לא היתה כן, וכמו שהעיד הקב"ה שמעשיו נבעו מחמת קנאותו לאלקיו, ולכן והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם.

ואולי י"ל שלכן באמת פנחס עצמו קם מתוך העדה להנצחם בזמרי, ראה מעשה ונזכר הלכה [והיינו שבאמת בגמרא נתקשו מדוע לא עשה כן משה, ולחד מ"ד פנחס שאל ממה שרשות וענה לו שמכיון שהוא נזכר בזה ממילא שהוא יעשה את המעשה, וזה לא מובן, ולחד מ"ד לא ביקש רשות כלל משם שבמקום חלה"ש אין חולקין כבוד לרב], אבל לפ"ז י"ל כי מכיון שזמרי טען למשה בת יתרו מי התיר לך, כלומר שזה לא היה זיווג הגון בשבילך כי היא באמת מגיירי הערב רב, וא"כ מותר גם בשבילי, א"כ באמת טענתו ג"כ מערערת על יחוסו של פנחס, שהרי גם בנה של בת יתרו, ומטעם זה גופא באמת לא

נתכהן פנחס עדיין אף שהוא בן אלעזר, ולכן בכדי לסתום את טענתו שכאילו ח"ו יש לדמות בין מעשה יתרו ובין מעשה כזבי, לכן בא פנחס אחד ולתמיד להוכיח שאין לפקפק על גירותם של צפורה ושל אמו, ואכן מכיון שנעצרה המגפה לאחר שהרג את זמרי ראו כולם שהקב"ה מעיד שהטענה של זמרי בשקר יסודה ואין לדמות בין השנים אף שהיה נראה להרבה אנשים שזה הוא האמת, אבל התוצאות בסופו של דבר הראו שהתורה מעידה עליו שהכל בא מחמת קנאותו לאלוקיו, ולא בא משמץ ע"ז, וא"כ בודאי היה הוא לגמרי נאמן. אלא שלפ"ז קשה באמת למה באמת זכה פנחס לכהונה למה שלא זכה משה, הרי שניהם נשאו את בנות יתרו, וממ"נ אם פנחס נשכר בכהונה א"כ גם היה משה יכול לקבל את שכרו, וכמו שהוא טען הגיעה השעה שאטול את שכרי?

וי"ל בהקדם מש"כ הנצי"ב [שבעיקר הדברים זכינו לכוון לדעתו בזה] בהעמק דבר בפרשת וארא [ו-כג] שכתב וז"ל ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון לו לאשה.. לו מיותר מכאן למדו חז"ל בב"ב דק"ט לעולם ידבק אדם בטובים, ותלו הבדל בין בני משה לבני אהרן משום משפחות הנשים, והיינו דיוק המקרא לו לאשה כראוי לו וכו'. ואח"כ בפסוק כ"ה ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה ותלד לו את פנחס... זה הלשון משונה מלשון המקרא כ' וכ"ג, וגם לו חדא מיותר, ובא ללמדנו שאע"ג דבת פוטיאל לא היתה מיוחסת יותר מצפורה אשת משה, ומכ"מ זכתה להוליד את פנחס והיינו משום שהיתה לעזר גדול להליכות עולמו של אלעזר, והפירוש 'לקח לו' הוא כמש"כ בס' בראשית ד' י"ט שהוא לעזר חייו, ובשביל שראה אלעזר שתסייעו הרבה להיות איש המעלה, לא דקדק על היחס, והיתה משום זה ראויה לו לאשה וזכה בשביל זה להוליד לו כראוי לו, דהני נשי במאי זכיין באתנויי גברי, משא"כ צפורה אע"ג שהיתה צדקת אבל לא הועילה לגדולת משה כלל. ועיין מש"כ לעיל שמות ב' כ"א, עכ"ל. ושם כתב העמק דבר: ויתן את צפורה בתו למשה, לא כתיב כאן לו לאשה כלשון המקרא בכ"מ, משום דמשמעות לו לאשה הוא לכלכל חייו ולהיות לו לעזר, משא"כ משה שהיה מובדל מאנשים ולא היתה לו לעזר עכ"ל.

ולפי"ד הנצי"ב מובן היטב החילוק שבין משה לפנחס, שאף ששניהם נשאו בנות יתרו, אבל אשת פנחס היתה מסייעת לפנחס ואילו אשת משה לא היתה מסייעת לו, ולכן לא זכה למשה לכהונה ואילו פנחס מקבל בתור שכרו ברית כהונת עולם, ועכשיו הוא נחשב לכהן בדיוק כמו שאר משפחת של אהרן הכהן. וצ"ל לפ"ז שמה שאיתא בגמ' שלא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי, כלומר שבזמן הריגת זמרי ע"י פנחס הוא הראה דרגה גבוהה מאד שאף שמתחלה לא היה ראוי לכהונה משום שהוא היה נכדו של יתרו משום שאביו נשא את בת פוטיאל, וכמו זרעו של משה, ומה שנשתנה בינו למשה הוא שהיה בעצם חילוק בין הנשים האלה במה שעשו לסייע לבעלן להגיע לשלמות הנכספת.

והנה אחד מהדברים שנראה כחידוש במה שאמרנו הוא שזה נראה כפחיתות במדרגתה של צפורה, שהרי לפי הפשטות היא היתה צדקת נפלאה שהרי זכתה לישא את משה רבינו, אבל כבר הדגשנו בדברינו בפרשת שמות שאין זה נחשב טענה על צפורה כל עיקר, שהרי מנין לה להבין את כל עיקרי ויסודות

היהדות מלאחר שהתבגרה בביתו של יתרו, ובפרט בתקופה הראשונה הרי אין היא צריכה להבין את מדרגתו של משה, וא"כ זה מובן בהחלט, ובאמת גם מדברי הנצי"ב משמע שהבין שהטעם שצפורה לא היתה מסייעת למשה שאין זה משום שצפורה לא היתה על המדרגה הראויה אלא משום שמה שהיה הוצרך לזה משום שהוא נבדל מאנשים, והיינו משום שהוא היה מלאך, וא"כ זה בודאי אינו טענה על צפורה שלא קיבל ממנה משה כלום.

והנה כל היסוד הזה הוא כמש"כ גם הנצי"ב הוא מיוסד על דברי חז"ל בגמ' ב"ב שמחלקים בין השידוך של משה לבין השידוך של אהרן, וכאמור אין כוונת חז"ל להנמיך ממעלת צפורה, שהרי כאמור אין זה נחשב טענה עליה כי מאין לה להבין ענין זה לפי עמקותו, אבל כוונת חז"ל היא ללמדנו פרק בהלכות שידוך, הוא שהאשה שצריכים למצוא היא זו שתועיל לבעלה לגדול במעלות התורה והיראה, והיא צריכה לרומם אותו, ואם היא לא מצליחה בזה, אז זה באמת לא היה השידוך הנכון בשבילו. אבל עדיין יש לבאר, שאף שברור שזה השקפת חז"ל שיוצ"ח של משה לא הצליחו בגלל צפורה, אבל באמת מאין ראו חז"ל שחסר איזה משהו בצפורה עד שתלו את הדבר בצפורה, ואולי משה לא זכה לנחת מבניו משום שהיה חסר משהו במשה, או שמא זה לא דוקא החסרון בצפורה או במשה, ויש לעיין במקור דבריהם, ולא מסתבר כלל שאמרו כן מצד הסברא שהחילוק העיקרי בין משה ואהרן הוא רק האשה אשר נשאו, דאולי יש בזה דבר אחר, והנצי"ב דייק את זה מתיבת 'לו' אבל בודאי אין זה מוכרח.

ונראה פשוט שהמקור לזה הוא מה שאירע בסוף פרשת בהעלותך כשנבחרו השבעים זקנים והתנבאו אלדד ומידד, אמרה צפורה למרים ואהרן שהיא לא מקנאה בגורלם, שהרי מיום שהתנבא משה הוא פרש ממני, וזה יקרה ג"כ להם. והנה הגע בעצמך, וכי אפשר להבין שתאמר כן אשתו של משה רבינו? נצייר לנו לנפשנו אולי רבנית גדולה, אשת גדול הדור, שבעלה עסוק תמיד בצרכי ציבור ואין לו פנאי או רגע בשבילה, האם נאמר שהיא תתלונן על רוע חלקה בחיים? הלא לכבוד גדול זה יחשב לה, ומה גם שלעולם הבא הלא היא תתחלק אתו בשכרו, הני נשי במאי זכיין, ואין שייך שתתלונן צפורה על חלקה לעזה"ב, ואמנם זה מסירות נפש, אבל מי לא יבין את זה ועוד יתלונן ע"ז?

ומזה הוציאו חז"ל שאף שצפורה אשה כשרה היתה וצדקת היתה, מכל מקום לא הגיעה לקרסוליו של משה, והיינו משום שמכיון שעכ"פ גדלה בביתו של יתרו הע"ז, ולא התייחסה במקורה לבני אברהם יצחק ויעקב, א"כ לא הרגישה שהיא צריכה למסור נפשה על מזבח היהדות. מסירות נפש היא בטבע תולדה מהאבות, בזה שהנחיל בנו אאע"ה ויצחק אבינו את עבודת מסירות נפש למען הקב"ה, אבל היא לא גדלה עם זה, ולכן אף שבסופו של דבר התגיירה לשם שמים – ביחד עם הערב רב כמו שפירש"י בסנהדרין שהזכרנו, מכל מקום עדיין לא הגיעה להבין מדרגת משה רבינו ומה שנדרש ממנה.

ובאמת אפשר לפ"ז שזה נכלל בדברי רש"י בסנהדרין שם שצפורה נתגיירה ביחד עם הערב רב, ותמהנו מאד על מה הוצרך רש"י לזה וכבר יישבנו שרש"י מפרש לנו טענת זמרי שלא היתה טענת הבל וריק אבל עדיין לא מבואר מדוע היא

שוה עם הערב רב, אבל בעומק יותר נראה שבאמת הערב רב שהתגייסו ועלו עם בני ישראל ממצרים הרי כוונתם היתה לש"ש, שהפסוק אומר וגם ערב רב עלה אתם, ופירש"י תערוכות אומות של גרים, הרי שהיו גרי צדק, אבל מה אנו רואים שהערב רב הזה הם שמרדו בעגל [וכמש"כ רש"י עה"פ לך רד כי שחת עמך שחת העם לא נאמר אלא עמך ערב רב שקבלת מעצמך וגייירתם ולא נמלכת בי ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה הם שחתו והשחיתו], והם מרדו במתאוננים [וכמש"כ שם רש"י והאספסוף אשר בקרבו אלו ערב רב וכו'], והיינו שכל זמן שהציאה ממצרים נוחה וקלה, יש ענן המגין ויש מז המזין, אז לא שומעים מהם, אבל מיד כאשר משה התבושש לבוא וחששו שמא לא יהיה אוכל, או קצת לאחר זמן כאשר המן היה בגדר נפשנו יבשה אין כל ושוב לא מצאו טעם במן, ממילא התמרדו והתלוננו, והיינו משום שמסיו"נ לא שייכת אצלם, הם רק מתגיירים כל זמן שזה קל וטוב אבל לא כאשר זה נהיה מדאי קשה ומדאי כבד, וזה בדיוק מה שקרה עם צפורה, ולכן כוללם רש"י ביחד, עכ"פ בשביל להסביר את טענת זמרי על משה.

ולפ"ז אולי יש להבין עוד נקודה מפרשת השבוע, שהרי ויהי ממחרת וראה יתרו איך שכל העם עמד על משה מן הבוקר ועד הערב, וכמו חותן טוב מיד הוא נותן עצות ומתערב בעסק של חתנו הדגול, והוא אומר לא טוב הדבר אשר אתה עשה נבל תבל גו' כי כבד ממך הדבר לא תוכל עשהו לבדך, ולכן הוא נותן לו את העצה של שרי חמשים ושרי עשרות, ואז והקל מעליך ונשאו אתך, ומשה שמע בקול חותנו ועשה ככל אשר אמר לו. והנה ברור מלשון הפרשה שכל הרעיון הזה לא נבע ממשה עצמו, והיינו משם שמה בכלל לא הרגיש את הקושי ואת הכבוד שבדבר, וכל הרעיון שזה מדאי קשה בשבילו הוא פרי המצאתו של יתרו, שאמנם משה בענותנותו לא התנגד לו במישרין, ואולי משום שלא רצה להתנגד ליתרו [וכמו שלא התנגד לו כאשר עשה התנאי עם גרשום], אבל משה בעצמו לעולם לא היה רוצה את זה, וזה מוכרח ממש"כ רש"י בפרשת דברים עה"פ ותענו אתי ותאמרו טוב הדבר אשר דברת לעשות, ופירש"י חלטתם את הדבר להנאתכם היה לכם להשיב רבינו משה ממי נאה ללמוד ממך או מתלמידך, לא ממך שנצטערת עליה, אלא ידעתי מחשבותיכם הייתם אומרים עכשיו יתמנו עלינו דיינין הרבה אם אין מכירנו אנו מביאין לו דורון והוא נושא לנו פנים, הרי שמה בכלל לא אחז מכל הענין והוא מאשים את בני ישראל בשחיתות בזה שהם הסכימו לזה [ואף שהוא עצמו הסכים, כנראה הסכים רק בלחץ בני ישראל שרצו את הארגון החדש הזה], הרי שכל העצה היתה מכליותיו של יתרו, והיינו שבתור גר שהתגייס משום שראה את הנסים הגדולים של הקב"ה, הרי זה גירות של נוחיות, גירות של חיפוש מתוך שחפש משהו יותר טוב מהחיים שלו עד עכשיו, אבל אין זה משום שהוא מוכרח ומכיר ברבש"ע שאמת מלכנו אפס זולתו, ולכן בתור גירות כזו אז פשוט שנכנס לחשבון דברים של כי כבד ממך הדבר, נבל תבל, ויכלת עמד, ועוד ביטויים כאלה, כי לפי מה שהוא רואה לפי השקפתו באמת צודק הוא, אבל למען האמת, לבן אדם (מלאך) כמו משה שהיה ארבעים יום וארבעים לילה בהר, לחם לא אכל ומים לא שתה, והוא עשה את זה פעמיים, הרי זה צחוק לומר שזה כבד מדאי

בשבילו לעמוד בדין עם בני ישראל ולהורות להם חקי האלקים ואת תורותיו, אבל רק יתרו לא ירד לזה, משום שלא יכל לירד לזה, וגירות כזו עשתה צפורה, ולכן כאשר ראתה שעכשיו תצטרך למסור נפש ע"ז, שוב התלוננה שאין זה רצונה.

ויוצא לפי כ"ז שמה רבינו נשא אשה שהיתה פחותה ממעלתו ולא התאימה למדרגתו וכמש"כ ראב"ע שהיה בורח ומי יתן לו את בתו, ועד סוף חייה לא עלתה למדרגתו, שהיא מדרגת מלאך, ואמנם אין זה טענה עליה, ולא מצינו שהיא נענשת ע"ז, ורק אהרן ומרים שדיברו אודות משה וכנראה הסכימו קצת עם טענתה, הם הוצרכו לשמוע מהקב"ה שבאמת אין בטענתה כלום, כי הנבואה של משה הוא משהו אחר, פה אל פה אדבר בו, ואי אפשר לדמות נבואת משה לשאר הנביאים, וממילא אי אפשר להבין את המדרגה של משה, ועליהם זה נחשב טענה וה' גזר עליהם נדוי [רש"י שם], אבל על צפורה אין שום טענה, וזה מיישב מדוע באמת לא נענשה צפורה על מה שאמרה נגד משה כמו שנענשו אהרן ומרים, ולפמש"כ באמת אין שום טענה על צפורה, שמצדה מה שהיא טענה זה דבר המובן, ורק אהרן ומרים נתבקרו ע"ז.

ויש להוסיף כאן עוד דבר נורא, דהראנו שמה לא זכה לכהונה משום שלא היה יכול להעביר לבניו משום שהם נולדו מצפורה בת יתרו, ואילו פנחס זכה לכהונה אע"פ שהוא נשא את אחותה של צפורה, והבאנו את הסברו של הנצי"ב שהיא היתה לו לעזר ולסיוע יותר ממה שהיתה צפורה עזר וסיוע למשה. אבל עכ"פ זה דבר תמוה, שאם עיקר הפגם של צפורה שהיא בת יתרו וממילא זרעה היה פגום במקצת, א"כ אותו הפגם היה צריך להיות אצל פנחס, ואילו אנו רואים שפנחס זכה לכהונה, ועדיין צ"ע.

אבל באמת המעיין בימי חייו של פנחס יראה דבר נורא, שהרי היה מן הראוי שלאחר מעשה זמרי שהוא היה הגבור המהולל, והוא קיבל ברית כהונה עולם, וא"כ מהיום ההוא ולמעלה הוא היה צריך להיות המנהיג החדש של כלל ישראל, ההתערענות של ההנהגה הצעירה, שיירש את מקום אביו ככהן גדול וזרעו אחריו יהיו בכהונה עד סוף הימים, והרקע לזה הוא פסוק נורא בדה"א [ט-כ] שלאחר שמנה את כל בני לוי ואת הכהנים הוא אומר: ופנחס בן אלעזר נגיד היה עליהם לפני ה' עמו, ובחז"ל הבינו שלפנים היה ה' עמו אבל עכשיו ה' אינו עמו, שנסתלקה הימנו שכינה, והוא גם מאבד את הכהונה שקבל ברית עולם, שהרי למעשה פנחס נפל ממדרגתו הרמה באופן די מהיר, שמיד ממנה אותו משה להיות המצביא להלחם עם מדין שהחטאו את בני ישראל, והוא עושה טעות גדול שהוא מחיה את הנשים ומשה צועק עליו הן הנה היו בדבר פרעה, הרי שפנחס טועה בהנהגתו, ומיד אח"כ אנו יודעים שהקב"ה ממנה את יהושע כמנהיג הבא ולא את פנחס, ואדרבה אנו לא מוצאים שפנחס יהיה חלק מההנהגה היהודית עד לאחר מות יהושע, שהוא נזכר כמה פעמים בספר שופטים, ובפרט בדברי חז"ל, אבל כמעט כל פעם שהוא מוזכר, הוא מוזכר לגנאי ולא לשבח, כידוע חז"ל בתדבא"ר מבקרים אותו קשה על זה שלא הלך מערי ישראל ללמד את בני ישראל תורה, וזה גרם שכאשר נכנסו לא"י השתקעו כל אחד בשדהו ובכרמו והזניחו לגמרי את ההתעסקות הרוחנית, ולדעת חז"ל זה גרם את פלגש בגבעה ואת ההתדרדרות הרוחנית של בני בא"י, שהיו יכולים

לבנות את בהמ"ק ולהביא את הגאולה השלמה, אבל לא עשו כן, וחז"ל מאשימים את פנחס בזה, ועוד מוסיף רש"י בשם חז"ל בספר שמואל [ב' פ"ל], שכאשר חטאו בני עלי ושחתו את הקרבנות, אז נתנבא שמואל שבאמת משפחת עלי שהיה ממשפחת איתמר היו צריכים להיות המשפחה היחידה של הכהונה, אמור אמרתי ביתך ובית אביך יתהלכו לפני עד עולם, ופירש"י שמתחלה נתתי כהונה גדולה לאלעזר הכהן שנאמר והפשט את אהרן גו' והלבשת את אלעזר, ובימי פלגש שפקרו ישראל ברוב המצות, ומי גרם להם, פינחס וכיוצא בו, שהיה להם לסבב מעיר אל עיר ולהוכיחם, נטלתי הכהונה הגדולה מהם ונתתיה לך שמבני איתמר אתה ואמרתי יתהלכו לפני עד עולם שכשפוסקין לו גדולה לאדם פוסקין לו ולדורותיו עד עולם, ועתה נאם ד' חלילה לי כי מכבדי אכבד את בני פנחס שכבד אותי בשטים, וכן היה בימי שלמה כשנבנה בהמ"ק אז גירש שלמה את אביתר הכהן שהיה מבני איתמר ושם תחתיו את צדוק הכהן שהיה מבני פינחס.

ונמצא שבאמת בסופו של דבר נשאר פינחס בכהונה, שהרי היא ניתנה לו ברית כהונת עולם, אבל במשך מאות שנה, מזמן פלגש בגבעה עד זמנו של שלמה, איבד פינחס וזרעו את הכהונה משום שלא החזיקו במעמדם ובדרגה שלהם שהיה לו

בשעה שהרג את זמרי, וממילא לפנים עמו, ואיבד בין את הנבואה ובין את הכהונה, ורק לאחר שבני איתמר השחיתו והראו שהם לא יכולים להיות הממונים על הקרבנות שביזו את העבודה, אז חזרה הכהונה אל פנחס, אבל רק מחמת שלא היה מועמד אחר, ונמצא שזה החידוש של פנחס שאף שבאמת הוא ירד ממדרגתו, אבל הברית כהונת עולם היתה בתוקף, וממילא הכהונה נשארת אצל זרעו בגין הברית שעשה עמו הקב"ה משום המעשה הגדול שעשה עם זמרי, ונמצא שכאן טמון התשובה לשאלה מה נשתנה בין זרעו של אליעזר לזרעו של משה, והתשובה לזה הוא מעשה פנחס, וא"כ כמו כן לגבי זה שפנחס הוא נכד יתרו ולא הולל"ל ליכהן כמו שלא נתכנהו זרעו של משה, וא"כ מצד הדין לא מגיעה לו כהונה, אבל רק משום שהראה מסירות נפש וקנאות לכבוד ה' שהראה פנחס במעשה זמרי, זה היה טעם כהונתו, ומכיון שזה תלוי בהנהגתו ובמדרגתו, א"כ בזמן שנפל מזה, באמת איבד את זה, ובסופו של דבר זה חזר אליו רק משום שבני איתמר חטאו בהרבה יותר מזה ואיבדו את הכהונה לעולם, וזה דבר פלא!

אלא שיש לתמוה איך זה עולה בקנה אחד עם מה שידוע ומפורסם שפנחס זה אליהו – וכי זה דמותו של אליהו? המשך בשבוע הבא!